

Ervaringen met werken met vakwerkplan

Bewegingsonderwijs VO

In 2015 is er in dit magazine een topic geweest over vakwerkplanontwikkeling. Het ging toen vooral over de noodzaak van planmatig te werk gaan, het hoe en waarom van het opstellen van een vakwerkplan. Nu, vier jaar later, willen we wat meer inzoomen op hoe het er nu voor staat en wat ervaringen zijn van vakgroepen met het opstellen van, en het werken met een vakwerkplan.

TEKST MAARTEN MASSINK

We hebben acht scholen voor voortgezet onderwijs in Almere (zie einde artikel) benaderd met een tiental vragen over hun ervaringen met het werken met een vakwerkplan bewegingsonderwijs. Het levert een indruk op met hier en daar interessante parallellen en verschillen.

Vakwerkplan paraat

1 Hebben jullie een vakwerkplan dat jaarlijks wordt bijgesteld en besproken door de vakgroep? (Indien mogelijk een voorbeeld sturen.)

Alle scholen geven aan een vakwerkplan te hebben. Op de meeste scholen wordt dit ook aangestuurd door de schoolleiding (soms vanwege een aangekondigd bezoek van inspectie). Drie scholen sturen een voorbeeld. De mate waarin het vakwerkplan besproken wordt varieert. Een school geeft aan dat het voor vier jaar wordt opgesteld en dan weer grondig wordt besproken. Andere scholen geven aan dat het jaarprogramma en periodeplan vooral jaarlijks worden bijgesteld. In het vakwerkplan zijn delen die voor langere tijd vastliggen en delen die aanleiding geven voor actuele bijstelling en meer dynamiek geven in de bespreking met de vakgroep. Hierin is een redelijke mate van overeenstemming.

Het blijkt dat het vakwerkplan voor de meeste vakgroepen bestaat uit een kern die

voor langere tijd wordt vastgelegd (visie, verantwoording, doelstellingen, organisatie vakgroep et cetera) en een dynamisch deel (programma, periodisering) dat voor kortere termijnen (meestal per jaar) wordt besproken en aangepast.

Overleg met de schoolleiding

2 Overleggen jullie het vakwerkplan (eventueel gevraagd) aan de schoolleiding en krijgen jullie daar reactie op?

Deze vraag levert overeenkomsten en verschillen op in de antwoorden. Alle scholen overleggen het vakwerkplan aan de schoolleiding, vooral waar het de planning (programma, periodisering, toernooien, PTA) betreft en de wijze

Alle scholen geven aan een vakwerkplan te hebben. Op de meeste scholen wordt dit ook aangestuurd door de schoolleiding (soms vanwege een aangekondigd bezoek van inspectie)

van beoordelen. Dit zijn ook de zaken waar de school in de praktijk direct mee te maken heeft en helderheid wil. Soms wordt de vakgroep nadrukkelijk gevraagd een volledig vakwerkplan met visie aan te leveren. De schoolleiding reageert soms enthousiast op het (hebben van

▲
Doel is vaardiger worden

een) vakwerkplan door de vakgroep maar weinig/geen reactie/feedback op de inhoud en het verband tussen visie en inhoud van het programma. Slechts bij een enkele school is er een kritische terugkoppeling op de inhoud. Dit is dan een school die vanuit een speciale onderwijskundige visie werkt die ook in het vakwerkplan bewegingsonderwijs zichtbaar moet worden.

Uit de antwoorden kun je concluderen dat vakgroepen bewegingsonderwijs aangeven best wat meer te willen 'sparren' met de schoolleiding op gebied van inhoud van het vakwerkplan. Het opstellen van een vakwerkplan kost veel tijd. Het is jammer als het alleen 'ter kennisgeving' wordt aangenomen.

Digitaal

3 *Hebben jullie een digitale versie en/of uitgeprinte versie als naslagwerk?*

Alle scholen geven aan een digitale versie te hebben die, indien nodig, uitgeprint kan worden. Het digitaal kunnen werken heeft voor- en nadelen. Een voordeel is zijn dat het toegankelijker is als dynamisch document. Je kunt makkelijk veranderingen doorvoeren op basis van afspraken met de vakgroep. Het is digitaal snel in te voeren.

Een ander voordeel van een digitaal vakwerkplan is dat er links naar andere sites kunnen worden ingevoerd (links naar de overheid of SLO of curriculum.nu voor eindtermen kern-doelen) zonder de inhoud ervan direct in het vakwerkplan op te nemen. Dit maakt het vakwerkplan slanker en prettiger leesbaar. Tevens kunnen er links naar (al dan niet zelfgemaakte) filmbeelden in een digitale versie worden opgenomen. Dit vraagt een strakke discipline in het updaten.

Nadeel is dat je heel goed moet bijhouden wat de meest actuele versie is waar de hele vakgroep mee instemt. Door de makkelijke toegankelijkheid bestaat het gevaar dat collega's hun eigen versie erop nahouden. Ook dit vraagt vergaarderdiscipline en administratieve discipline om de juiste versie up-to-date te houden. Een tip kan zijn ieder schooljaar een print te maken die geldend is voor dat jaar. Bijstellingen dienen in de vakgroep besproken te worden voor het volgend schooljaar.

Bijstellen

4 *Hoe vaak wordt het vakwerkplan besproken/ bijgesteld door de vakgroep?*

Scholen geven aan in ieder geval het vakwerkplan jaarlijks te bespreken op de onderdelen programma en PTA, zeg maar het dynamische gedeelte omdat hier ook jaarlijks naar gevraagd wordt door de schoolleiding. Iedere vakgroep moet per schooljaar zijn PTA inleveren dus iedere vakgroep bespreekt dit jaarlijks en past het aan. Eén school geeft aan het totale vakwerkplan één keer per vier jaar te bespreken. De andere scholen geven geen termijn aan voor het totale vakwerkplan.

Hieruit blijkt dat vooral het jaarlijks aanpassen van programma en PTA aanleiding geeft tot bijstelling. Op één school na is er geen afspraak over de termijn waarop het totale vakwerkplan wordt bijgesteld.

Legitimeren

5 *Hebben jullie het vakwerkplan nodig gehad om te overleggen aan inspectie of andere instanties om een werkwijze te legitimeren? (voorbeeld?)*

Op deze vraag wordt unaniem ontkennend geantwoord. Geen van de vakgroepen op de gevraagde scholen heeft ooit zijn vakwerkplan besproken met een inspectie. Wel wordt gevraagd een vakwerkplan paraat te hebben bij een inspectiebezoek. Schoolleidingen willen het desgevraagd kunnen overleggen. Wel is een school gevraagd het vakwerkplan te overleggen in verband met aanvraag van het certificaat gezonde school.

Er is ook een school die aangeeft met de inspectie gesproken te hebben op grond van het

►
Deze sport valt onder sportoriëntatie en -keuze

Met dank aan vaksecties bewegingsonderwijs VO uit Almere:

Het Baken (stad), Dennis deKnijff
Het Baken (poort), Vincent van der Heide
Montessori Lyceum Flevoland, Joël de Bruijne
Arte college, Jasper Rutten
Het Baken (park), Fedde Pruikasma
Helen Parkhurst, Mark van wesemael
Echnaton, Ramon Koek
Meergronden, Maarten Massink

Foto's

Anita Riemersma

Contact

m.massink1@upcmail.nl

Kernwoorden

vakwerkplan bewegingsonderwijs

terugdraaien van het aantal uren bewegingsonderwijs door de schoolleiding. Dat was toen nog ten tijde van de minimumtabel. De vakgroep bewegingsonderwijs heeft de inspectie gevraagd om een oordeel. De schoolleiding is toen door de inspectie op de vingers getikt en heeft het aantal uren bewegingsonderwijs weer moeten herstellen. Nu is er officieel geen minimumtabel meer maar wel een amendement Mosterd Hamer (2006) dat bepalend is voor het aantal uren dat gegeven dient te worden. Het is goed dit in een vakwerkplan met een link op te nemen:

Dit amendement strekt ertoe om een bepaling op te nemen die ziet op een dusdanige omvang en schooltijd alsmede spreiding daarvan over de leerjaren en schoolweken, dat het vak lichamelijke opvoeding zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin met voldoende wettelijke waarborgen is omkleed, waarbij de indieners uitgaan van het behoud van het huidige aantal uren (voor de havo 360 klokuren en voor het vwo 400 klokuren). (Bron: <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vi3aosurulzr>)

Uit de antwoorden blijkt dat de legitimatie en belangstelling van de inspectie voor het vak zich vooral beperkt tot de urenverdeling. Inhoudelijk zijn er geen voorbeelden gegeven van opmerkingen over het vakwerkplan bewegingsonderwijs na een inspectiebezoek.

Voortschrijdend inzicht

6 Geeft voortschrijdend inzicht aanleiding tot aanpassing van het vakwerkplan? (voorbeeld)

Hoewel de meeste scholen aangeven dit te doen, is het moeilijk hiervan voorbeelden aan te geven. Voor de hand liggend is het jaarlijks aanpassen van een periodeplanning. Een school geeft aan door voortschrijdend inzicht de beoordelingswijze te hebben aangepast. Een andere school heeft meer ruimte gemaakt in het havo-programma door invoeren van meer eigen keuze van leerlingen. Het meer gaan inspelen op trendsporten is ook een verandering die heeft geleid tot aanpassing van het vakwerkplan.

De indruk ontstaat dat er bij weinig scholen neiging is tot grote aanpassingen die verder gaan dan aanpassingen in de programmering van de lessen. Wellicht dat de komst van curriculum.nu aanleiding geeft tot herziening.

Uitdaging of last?

7 Hoe wordt het werken en up-to-date houden van het vakwerkplan ervaren in de vakgroep? Als een uitdaging of als lastig?

Het opstellen van een vakwerkplan wordt door de meeste vakgroepen als een tijdrovende en soms lastige klus ervaren. Het is wel noodzakelijk

want het geeft richting en houvast aan de dagelijkse praktijk. De ervaring is dat als het er een keer ligt er daarna geen tijd meer voor wordt uitgetrokken om te bespreken en aan te passen, behalve de planningsonderdelen (periodisering van programma, SOK- en toernooikalender). Vooral het tijdrovende aspect wordt genoemd. Eén school geeft echter aan dit in ieder geval in een vierjaarlijkse periode te doen.

Hieruit krijg je de indruk dat scholen en vakgroepen meestal eenmalig investeren in het opstellen van een compleet vakwerkplan, soms op verzoek van de schoolleiding. Daarna wordt het dynamische gedeelte jaarlijks bijgesteld maar blijft een groot gedeelte verder onbesproken. Veranderingen in onderwijsvisie van de school of van de vakgroep zijn lastig in het vakwerkplan door te voeren omdat de prioriteit niet sterk gevoeld wordt en de praktijk van alledag tijdrovend is.

Taakverdeling

8 Hoe zijn de taken verdeeld bij vakwerkplanontwikkeling? Is deze taak gedelegeerd of levert ieder zijn aandeel?

Iedere school geeft aan dat het opstellen en bijstellen van het vakwerkplan wordt ervaren als een gezamenlijke verantwoordelijkheid waarin ieder zijn aandeel levert. Wel zijn er delen in het vakwerkplan die volledig voor rekening komen van degen die in een deel/afdeling van de school werkt. Zo zijn er docenten die LO2 en/of BSM geven. Zij stellen met elkaar dat deel op van het werkplan dat daarover gaat. Ook zie je dat er op scholen afdelingen zijn ontstaan (vmbo, havo, vwo, tto) waar docenten voornamelijk lesgeven. Zij nemen dan ook het voortouw in het opstellen van dat deel van het programma dat hun afdeling betreft. De rest van de vakgroep wordt wel deelgenoot gemaakt.

Het is een uitdaging het vakwerkplan zo op te stellen dat het past bij de doelstellingen en ruimte geeft aan de verschillende afdelingen met behoud van de totale vak- en schoolvisie. Bij gebrek aan overleg kunnen de wegen uiteen gaan lopen en kan de vakgroep minder als eenheid gaan opereren. Vandaar dat het goed is bij een taakverdeling waarbij ieder een deel voor zijn rekening neemt met de totale vakgroep te checken of het vakwerkplan nog wel een consistent geheel is. Dit is niet de makkelijkste opdracht, en tijdrovend. Misschien is dat de reden dat aanpassen van het totale vakwerkplan vaak op de langebaan wordt geschoven of wordt overgelaten aan enthousiastelingen in de vakgroep. Er is geen vakgroep die aangeeft uren te krijgen voor het op orde houden van het vakwerkplan.

Rol van digitalisering

9 Welke rol speelt de digitalisering in het vakwerkplan? (filmmateriaal, websites, et cetera)

Vakgroepen geven aan de digitalisering wel (van voorzichtig tot verregaand) in te (willen) passen in de les. In het vakwerkplan staat deze

De verwachting is dat als digitalisering ook in de vakwerkplannen meer zichtbaar wordt, bijvoorbeeld met beeldmateriaal, er snel een einde zal komen aan de papieren versie

ambitie ook beschreven. Maar in de vakwerkplannen zelf wordt nog weinig gebruikgemaakt van links naar website of filmmateriaal. Dit wordt wel als wenselijk en te ontwikkelen aangemerkt.

De verwachting is dat als digitalisering ook in de vakwerkplannen meer zichtbaar wordt, bijvoorbeeld met beeldmateriaal, er snel een einde zal komen aan de papieren versie.

Toekomst

10 Hoe ziet de toekomst van het vakwerkplan eruit (ideaal) voor jullie vakgroep?

In samenhang met de vorige vraag geven vakgroepen aan een uitbreiding te willen van het vakwerkplan op basis van filmbeelden en verwijzingen naar sites van andere instellingen. Dit is de uitgebreide versie. Deze is geschikt voor uitgebreide legitimering ter overleg aan deskundigen en hogere instanties. Daarnaast een korte en bondige versie waarin de vakgroep snel duidelijk kan maken, ook aan buitenstaanders, hoe zij werken en waarom ze het zo doen. Dit geeft houvast aan de werkwijze. Daarin is ook opgenomen de programmering en planning van de activiteiten waarmee de vakgroep in de dagelijkse praktijk werkt.

Tot slot

Alle vragen overziend is de indruk dat het werken met een vakwerkplan door deze vakgroepen bewegingsonderwijs wordt ervaren als noodzakelijk en tijdrovend. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen het dynamische deel (programmering, periodisering, beoordelen) en het verantwoordingsdeel (onderwijsvisie, vakvisie, doelen). Belangstelling van, en kritisch volgen door, schoolleiding en inspectie kan daarbij een extra impuls geven om te voorkomen dat vakwerkplannen in de la verdwijnen of zich beperken tot de jaarlijkse aanpassing van het dynamische deel (PTA et cetera) zonder kritische (her) bezinning op de verantwoording.